Digitized by Google

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

PEREGRINATIONE MEDICA,

Von Geſundheits-Reiſen, oder Mediciniſchen Wallfahrten;

Quam

AUSPICE DEO PROPITIO,

Et Conſenſu atque Auctoritate Gratioſæ Facultatis Medicæ,

IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,

PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,

SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB.
CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFES-
SORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
DECANO SUO SPECTATISSIMO,

Domino Patrono, Præceptore ac Promotore ſuo, omni honoris cultu proſequendo,

PRO GRADU DOCTORIS

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILE-
GIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,

HORIS LOCOQVE CONSVETIS,

ANNO MDCCXXXIX. D. MART.

PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET

RESPONDENS

GEORG EMANUEL EICHENFELD,

WRIZENSIS AD VIADR. MESO-MARCHICUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JO. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

Digitized by Google

Digitized by Google

PROOEMIUM.

DE Vita humana PLATO *in Axiocho* dicit: *Vita peregrinatio quædam eſt*, in quantum enim illa progreſſum, ſeriem atque congeriem exiſtentiæ, durationis,& conſervationis corporis humani, œconomiæ motuum, functionum, mutationum, augmentationum, meliorationum &c. complectitur, in tantum perpetuæ peregrinationi æquiparatur, quoniam perennem tranſitum, motum, atque proceſſum conſtituit; hinc præterita tranſeunt & anni labuntur: præſentia celeri curſu progrediuntur, & futura aut quæ ante nos ſunt, ſucceſſive occupantur, ac ſubinde conſtanti hoc migratione ætas humana tranſigitur: quare a PETRO *1. Ep. II. 11.* homines advenæ & peregrini vocantur, & vita παροικία nominatur, quæ inhabitationem ad breve tempus denotat, unde mox diſcedendum eſſet, *non enim hic manentem civitatem habemus, ſed futuram inquirimus. Ebr. XIII. 14.* ob id DAVID *Pſ. CXIX. 19. Peregrinum in terris* ſe nominat, & *Pſ. XXXIX. 13. pere-*

grinum & advenam. Ebr. XI. 13. vocantur homines *hoſpites & peregrini* ſuper terram; ita etiam Patriarcha JACOBUS & ſuam & patrum ſuorum vitam peregrinationem appellavit *Geneſ. XLVII. 9.* imo ipſe Jehova *Exod. VI. 4.* progreſſum vitæ in terra Canaan populi Iſraelitici terram peregrinationum nuncupavit: Quemadmodum enim vita naturalis continuum humorum progreſſum, exitum, aditum, tranſitum, & reditum, ut & perpetuam reſolutionem, præparationem, reparationem, imminutionem, depurationem, variamque mutationem, ſolidarum autem partium continuum motum vario gradu, diverſa ſpecie, diſcreto modo, ordine, tempore, effectu, uſu &c. modificatum, comprehendit, ita tota hæc motuum & mutationum varietas nonniſi peregrinationem repræſentat: nulla dies ſine linea, tramite & progreſſu tranſigitur; indies alia experimur, ſicut ſub peregrinatione contingit: ſub hoc autem proceſſu vitæ vigorem, utilitatem ac frugiferam liberalitatem obſervare licet: juxta illud STOBÆI *Sermone 38. Democritus interrogatus ad quid peregrinatio prodeſſet, reſpondit, vitæ frugalitatem docet:* nihil magis durationi fragilis & caduci corporis inſervit, quam ſedula ac continua humorum peregrinatio per illud; qui quamprimum manentem & fixam alicubi ſedem occupant, ad interitum ruunt & ad corruptionem plurimum properant: Et hæc peregrinatio vitalis cum diverſis ſubjectis, bonis & pravis materiis, cum diverſis organis, functionibus & variationibus commercia init, nam uni tantum ſub- & objecto hac in occupatione,

vix

Digitized by Google

vix utilitatem promittit, quo illud SENECÆ ſpectat *Ep. 104. Socratem quærenti cuidam, quod nihil ſibi peregrinationes profuiſſent, reſpondiſſe ferunt, non immerito hoc tibi evenit, tecum enim peregrinabaris: ô quam bene cum quibusdam ageretur, ſi a ſe aberrarent: i. e. aliis etiam cum rebus converſari didiciſſent.* Quodſi itaque proceſſus ille vitæ animalis, non modo cum rebus inquilinis, domeſticis & quotidianis, ſed etiam cum variis aliis extraneis, inuſiatis, peregrinis, ac mutatis verſetur, tunc negotia ſub multiplici rerum viciſſitudine melius ſuccedunt, quam ſi tantum cum inquilinis & familiaribus commercium ſuum tractaverit, quod amplius probavit *D. D.* PRÆSES in diſſert. *de Con- & inſuetudine ægrotandi:* ſub hac peregrinatione, ſive curriculo vitæ, res antea plane inſolitæ & peregrinæ tandem ſicut familiares atque adſuetæ tractantur, ut impoſterum bene ordinatæ œconomiæ vitali, nil niſi eminenter vitioſum peregrinum exiſtat; quo illud alludit, quod apud LAERTIUM *Lib. VI. c. 1.* extat: *Sapienti viro nil peregrinum eſſe, niſi quod cum vitio conjunctum eſt:* Exinde inclareſcit *vitam* nil niſi Medicinam Practicam *viatorum,* & ſub mutatione & augmentatione etiam *Regenitorum* phyſico ſenſu eſſe. Quod Medicina ſit, facile ex forma illius genuina inclareſcit, dum corpus humanum fragile, corruptibile, imperfectum momentaneis pernicioſis alterationibus & offenſionibus expoſitum ſalvum & integrum conſervat; ita ut quotidiana in omni homine lucta vitæ & mortis occurrat, & ſub tali medica militia in quolibet individuo per aliquod, imo ſæpe per

Digitized by Google

notabile temporis ſpatium, victoria contra mortem impetretur, ac mirabili plane modo corpus a devaſtatione & deſtructione putrefaciente, in quam tamen totum quantum eſt propendet, defendatur, arceatur & præſervetur: hanc obſervationem latius expoſuit & demonſtravit *D. D.* PRÆSES *diſſ. de Vita & Mortis commercio:* argute pro more ſuo *B. Henr.* MÜLLER in Evangel. Schluß-Kette *domin. XXI. Trinit. p. 859. a.* inquit: Wir fangen an zu ſterben, indem wir anfangen zu leben: allgemählich vergehen wir wie die Lichter und ſterben von Blicken zu Blicken, biß das Leben ſamt dem Sterben ein Ende hat: Was iſt dann unſer Leben? ein langes ſterben, doch bey den einem länger, als bey den andern. Wir ſterben, ſo offt wir in ein neues Alter treten. Dem Jünglinge ſtirbt ſeine Kindheit ab; dem Manne ſeine Jugend, den Alten ſeine männliche Krafft, biß endlich mit dem Todt alles Alter aufhöret: alſo beut der eine Todt dem andern die Hand, und ſind wir mitten im Leben mit dem Todt umfangen. So macht dich die Natur mit dem Todt gar frühe bekannt. Præterea vita Medicina practica, haud vero ſpeculativa, aut novitatibus & ingenioſis opinionibus turgida eſt; talem fabuloſam vitæ explicationem PARACELSUS *de vita longa Lib. 1. cap. 1.* tradit: *vita* dicit, *eſt mumia balſamica conſervatrix corpus mortale*, & *Lib. 4. c. 7.* ut & *de natura rerum Lib. 4. vita hominis nihil aliud eſt, quam balſamus aſtralis, impreſſio balſamica, ignis inviſibilis cæleſtis, aër occluſus, & penetrans ſpiritus Salinus.* Similem gryllo capturam, ac vanas de vita phantaſias fovet fidus Paracelſi Sectarius HELMONTIUS *tr. de ortu formarum*, quando vitam *Lumen* vocat: quo pertinent

tinent abſtruſæ, inſulſæ & phanaticæ appellationes balſami naturalis, qui in æquilibrio partium temperiem & humores ſervare, easque a putredine & corruptione defendere dicitur; accedit comica locutio calidi nativi, humidi influi ſ. radicalis, ſulphuris vitalis, Gas de natura Salis balſamici, Vulcani naturalis, flammulæ vitalis, & ſi quæ alia crepundia otioſis & curioſis ingeniis venalia exponuntur: *conf.* GARMANNUS *de Mirac. mort. Lib. III. tit. 1. §. 7. ſeq.* Rectius & perſpicuo magis atque ſobrio ſenſu vita generatim Medicina Practica eſt, i. e. effectiva, negotioſa, perpetuo motu & mutatione operoſa, variis motuum ſpeciebus, gradibus, applicationibus, effectibus, functionibus laborioſa, & quidem talis exercitatio & adminiſtratio viatorum, aut peregrinantium exiſtit hominum, videlicet ex uno termino temporis & exiſtentiarum progredientium, nunquam in uno puncto abſolute & conſtanter ſubſiſtentium, ſed continuo plus ultra migrantium: ob id jure meritoque vitam noſtram naturalem indeſinentem peregrinationem & migrationem nominamus: quæ ſicut ſpontaneos ſuos obſervat curſus, tramites, limites & progreſſus, ita non raro medico levamine & adjutorio indiget: quibus adminiculis inter alia ipſa etiam Peregrinatio adſcribenda eſt: Memores autem illius effati, quod PLUTARCHUS *Lib. II. Apollonii cap. 5.* profert: *jucundius obambulabimus, ſi nos in hac peregrinatione compellationes aliquæ deduxerunt:* ideo præſenti hoc inaugurali ſpecimine de PEREGRINATIONE MEDICA ſuccincta deductione diſſeremus:

cui

cui inſtituto ut cœleſtis noſtrarum actionum moderator optimos largiatur progreſſus, eſt quod devotiſſimis precibus rogamus.

§. I.

De Medica Peregrinatione diſſerentibus nobis in recordationem atque attentionem incidit querela VERULAMII *in interiorib. rerum cap. 18 p. 1167.* dicentis: *Mirabile certe in navigationibus, ubi nihil aſpici datur, præter cælum & pontum, conficere conſueſſe homines diaria. Verum in peregrinationibus per terram, in quibus tot res occurrunt obſervandæ, plerumque hoc omitti.* Non quidem hodienum deſcriptiones itinerum, aut Itineraria deficiunt, deficiunt autem multum *ſpeciales* commendationes & relationes peregrinationum, uſibus *medicis* reſpondentes, aut in *vitæ* & *ſanitatis* utilitatem inſtitutæ & adhibitæ. *Generatim* quidem hinc inde *itinera* ad *avertendos* & mitigandos *morbos* laudantur, rarius autem *ſpeciali* commendatione ad certos & diſtinctos uſus, effectus & morbos ordinata inveniuntur: SENECA *de tranquill. anim. c. 2.* eloquitur: *id proprium ægri eſt, nihil diu pati & mutationibus ut remediis uti: inde peregrinationes ſuſcipiuntur vagæ & littora pererrantur &c.* qua enunciatione inſtabiles, erroneæ & vagæ peregrinationes velut dubium aſylum, quo impatientes ægri confugiunt, allegantur, aſt *Epiſt. 79.* idem SENECA inquit: *in remedium cedunt ambulatio, exercitatio, navigatio, concuſſio* (velut diverſa ſpecies & varius gradus commotionis corporis, quo merito *peregrinatio* referenda) *quicquid animum erexit, etiam corpori prodeſt:*

Pere-

Peregrinatio itaque commotio corporis arbitraria, cum mutatione *loci* conſueti, cum diſtantibus aliis locis, ideo *mutatio peragros* vocatur, quoniam Romanis uſitatum erat diſtantias locorum, *agris*, ſtadiis, paſſibus metiri, numerare & nominare: inde locutiones *per agros migrare* über Feld gehen, i. e. verreiſen, nec domi & in loco conſueto ſe continere, extra mœnia, limites, hortos, terminos ſe conferre, ita ut talis mutatio loci *ambulando*, *equitando*, *vehendo*, *navigando* confici queat; ideo *ſtadium* ein Feldweges aut ſpatium & terminus centum cum quinque viginti paſſibus comprehenſum, dicitur; proinde etiam conſtat ſtadii appellationem non ſemper de *agrorum* menſuratione accipi, ſed etiam undecimam ac omnium poſtremam Gymnaſiorum partem olim conſtituiſſe, aut locum & hemiſphærium, in quo athletæ concertabant; aliquando ſtadium pro ſpecie quadam curſus Gymnaſtici, ſicut & athletici accipiebatur, unde Stadiodromi dicti derivantur, qui hanc appellationem a curſu unius tantum ſtadii impetraverant: ſingulæ autem hæ acceptiones reſpectum aut ideam *exercitationis* aut commotionis corporis comprehendunt, quæ inſeparabilis peregrinationis affectio eſt, attamen pro diſcrepantia ſpeciei nunc lenis, nunc ardua, modo facilis, alibi difficilis: adeoque plus minus laborioſa exiſtit; quæ graves & aſperæ peregrinationes beſchwehr- und gefährliche Reiſen, ferme nunquam ſalubres ſunt, quin verius talia ſanitati detrimenta concilient, quæ medicam poſthac opem & auxiliatricem emendationem poſtulant: unde liquet *peregrinationis* notionem *non* abſolute *ſalutiferam* efficaciam complecti; quemadmodum non *indiſcretim omni* motui & exercitationi corporis *medica* vis adſcribi

ſcribi poteſt. Hæc *peregrinatio* libera & *arbitraria mutatio loci* eſt, nec abſolutos habet limites, ſicut Exilia & relegationes interdum exquiſitam diſtantiam & milliarium ſeriem continent: & quemadmodum juxta MARTINUM *in Lexic. Philolog. peregre* idem ac *per agrum profectus & domi abſens* ſignificat, über Land, über Feld, i. e. verreiſt, & *peregrini omnes illi dicuntur, qui a loco ſui domicilii proficiſcuntur*, ita peregrinatio præter majorem corporis commotionem, etiam variationem loci, adſpectus, aëris, ſocialitatis, conſuetudinis, atque uſus diverſarum aliarum rerum naturalium, complectitur, unde aliæ & quidem eminentes *mutationes* in *animo* & *corpore* excitantur: utut vero plurimæ peregrinationes vires requirunt & afficiunt, eaque propter in dijudicandis & dirigendis itineribus interdum peculiaria *conſilia* inſtituuntur, an ob ſubjectorum robur, imbecillitatem, plus vel minus ominoſum ſtatum *valetudinarium* aliasque circumſtantias iter tale ſuscipi debeat, proinde etiam interdum *itineraria medica*, ſive conſilia medica pro peregrinantibus ſuppeditentur, *conf.* BAVERIUS *conſ. f. 49. 73. Hier.* MERCURIALIS *tom. I. conſ. 47. tom. II. conſ. 18. Guil.* BALLONIUS *Lib. I. conſ. 118. Hali Ebn.* RABBASUS *Part. II. Pract. Lib. I. cap 31.* WELSCHIUS *Cent. 4. conſ. 62. pag. 451. not.* LENTILIUS *Miſcell. medic. pract. Tom II. p. 148. Sim.* GÜNTHERUS *Hortulus Sanitatis*, i. e. *de tuenda & conſervanda valetudine omnibus litteratis & peregrinantibus, Chriſtoph.* SCHORERUS *Medicina Peregrinantium, Guil.* GRATUROLUS *de regimine iter agentium aliique*, nihilominus tamen circumſtantiæ, cauſæ & neceſſitates occurrunt, quæ peregrinationem admodum lenem, mollem & delicatam præcipiunt, vel ut

Digitized by Google

geſtatione in lectica, ut & vectura leniſſima in molliuſcula rheda, ubi tanquam in lecto cubantes homines ab hac commotione corporis nihil levaminis & juvaminis ſperare & expectare poſſunt; niſi illud inde impetretur adminiculum, ut ſumme *infirmi* ac *chronico* morbo exhauſti ex uno in alium locum transferantur, citra tamen præſentis ſtatus deteriorationem.

§. II.

Argumenti autem noſtri nervus non *indiſcretim* Peregrinationem comprehendit, quatenus corporis *commotionem* atque aliqualem mutationem continet, ſed in quantum vere *Medica* vocari poteſt, & quidem dum ex una parte illa utilitates vere medicas præſtat, ideoque *ſanitati* ſublevandæ ac *tuendæ*, imo etiam in *nonnullis* caſibus reſtituendæ, confert, juxta familiarem obſervationem eorum, qui ſub *congruo* itinerum uſu & *ſani* & *robuſti* permanent, quamprimum autem ſedato, quieto & ſedentario vitæ generi ſe dicant, *adverſa* valetudine conflictari inchoant, indeque eloquuntur, ſe nunquam meliori ac firmiori ſanitate, quam ſub *peregrinatione* inſtructos fuiſſe; quare tales homines deſiderio ſuo ſemper exteras petunt provincias: ob id tales peregrinationes *ſalubres* & ſanitatem promoventes Geſundheits-Reiſen vocantur; ad quas non raro *valetudinarii* confugiunt, ac firmam ſpem inde ſanitatem recuperandi concipiunt, ob id etiam nonnulli valetudinarii, quando *aliorum remediorum* uſu ad *perfectam* & deſideratam ſanitatem pertingere haud poſſunt, ad eandem, velut *aſylum* confugiunt, & ſacram aut religioſam inde peregrinationem formant, cogitantes fore ut, hoc ultimum, idque certum evadat medium, cujus ope

Digitized by Google

integram ſanitatem recuperaverint. Proinde autem non promiſcue, ſed certas ob *rationes* aut cauſas peregrinatio in uſum *ſanitatis* & *vitæ* magno interdum emolumento ordinatur & uſurpatur, ut viciſſim periti medici in *intricatorum* morborum contumaci progreſſu ad *ultimum* hoc ſubſidium confugiant, man müſſe eine kleine Reiſe vornehmen, die Luſt verändern ꝛc. ita ad *Medicorum* inſtitutum Peregrinationem, teſtante præc. CICERONIS exemplo de CL. *orat. c. 91.* commendat *Salomo* CELLARIUS *in originib. & antiquit. medicis*, ubi indicatur *eam olim ab ægrotis ita fuiſſe inſtitutam, ut itinera certis morbis profutura, ſuſciperentur & Romani Phthiſici, vel propter navigandi longinquitatem, vel propter Ægyptiaci cœli ſalubritatem, Medicorumque Alexandriæ copiam & peritiam Ægyptum; alii eodem morbo laborantes forum Julium umbriæ; comitiali morbo afflicti Anticyram, alii alia loca peterent. vid. A. E. L. A. 1701. Febr. p. 87.* Dum autem hæc Peregrinatio medica eſſe debet, ideo ab *empirica* aliena ſit, ne confuſo aut *turbulento* modo ſuſcipiatur, quoniam ſcopus & finis illius ſalubritatem naturalem concernit: Haud incompte itaque talem *Peregrinationem medicam* nominamus, eine Mediciniſche oder Geſundheits-Wallfahrt; Peregrinationes enim Sanctorum, Sacræ aut religioſæ eminentem bonum & ſalutarem ſcopum præc. habere dicuntur; Sicut Hygiene & hiatrica ars ab antiquiſſimis ſacra & divina vocata conſtat, ita etiam ad ſanitatis æſtimationem & prærogativam ſacrum & ſalutarem ſcopum habet: Prout itaque talium religioſarum migrationum rationes & conditiones SPEIDELIUS *in Spec. Notab. p. 1338. ſeq.* & *Jo.* FISCHIUS *in Libris*; tradiderunt, ita bona interpretatione & comparatione, quo-

ad

ad varias circumſtantias cum hiſce medicæ excurſiones & migrationes combinari poſſunt. Inde inferimus Medicos nonnunquam *peregrinationes* in uſum *ſanitatis* confirmandæ & recuperandæ ordinare & dirigere, interdum viciſſim *peregrinis* peculiari officio, tanquam advenis & a peregrinatione ægris conſilia ſalutaria pro recuperanda ſanitate ſuppeditare: huc quadrat teſtimonium *Diodori*, quod allegat MARTINI *loc. cit. Sunt apud Indos præfecti peregrinis, quorum munus eſt proſpicere, ne cui peregrino ulla fiat injuria? quodſi quis peregrinus in morbum inciderit, illi medicum adducunt & quæ præterea neceſſaria ſunt ægroto, curant, ſi moriatur, ſepeliunt.* Ceterum hæ Peregrinatio, de qua nos diſſerimus, *ita* ſit *ordinata*, quo rationibus, uſibus, reſpectibus atque regulis *medicis* conveniat, adeoque veram utilitatem conciliet, juxta illud RITTERSHUSII *in Amphilologio pag. 45. Jubemur peregrinari non ut araneæ, ſed ut apes, ne pernicioſa moribus, ſed utilia potius ac ſalutaria domum ab exteris reportemus: vid.* BESOLDI *Continuat. theſaur. pract. p. 581. b.*

§. III.

Medicam Peregrinationis tractationem proſequentes, nec *Medicorum* Peregrinationes, aut Itineraria Medica, nec *aliis* ſcientiis & artibus deditorum migrationes, nec *generales* earum utilitates hoc themate indicamus & commendamus. Nec deſunt varii Theologi, qui limitatas Peregrinationum laudes deſcribunt, veluti CALBIUS, MOLINÆUS, PITSIUS, SCHERERZIUS, DANNHAUERUS *in Lact. Catech. Part. X. p. 26. ſeq.* ut nihil de illis amplius referam, qui *religioſas* peregrinationes generatim & ſingulatim deſcripſerunt: Præterea multi *Juriſperitorum*

 pere-

Digitized by Google

peregrinationes explicarunt, velut BESOLDUS & NEUGEBAUER *de Peregrinatione*, PYRCKMAIER *de vera peregrinandi ratione*, BELLI *de Prudentia Peregrinatoria*, CONRING. *de Prudentia Peregrinandi;* ut eorum memoriam non injiciam, qui de *Jure peregrinandi* diſſeruerunt: e *Philoſophis* FRÖLICH *Cynoſuram Peregrinantium* edidit, GAUDENTIUS *de peregrinatione philoſophica*, LEYSIUS *de virtutibus peregrinantium* tractarunt, RAUEN *Conſilia Peregrinantium* tradidit; ſeorſim autem BERNEGGER, DIETERICUS, HORNIUS & ZAMELIUS *de Peregrinatione Studioſorum* egerunt: Proinde varia ſtatuta, Legata, teſtamenta & ſtipendia abſolute peregrinationes imponunt & poſtulant, uti *Statuta capituli Cizenſis cap.* 2. teſtantur, quod a canonicis interdum annua requiratur peregrinatio; quo ſpectat ſtipendium aureum, aurea moneta olim exſolvendum, in certa civitate peregrinationi medicorum deſtinatum; prout ad meliorem opificii culturam ſocii, officinis ſuis emiſſi, uno alterove anno migrationem ad exteros inſtituere tenentur: de qua conſideratione boethorum ſ. ſociorum opificiariorum *vid.* BEJERI *Boethus* der Handwercks-Geſelle *cap. IV. pag.* 69. *num.* 215. *de Peregrinatione Sociorum* von der Wanderſchafft; obſervanda tamen illa erit cautela, quam DANNHAUERUS tradit, ne reditu ſuo peregrinantes loco auri, argenti & eboris bonarum ſcientiarum, probatarum artium & egregiorum morum, ridiculas ſimias vanitatum & lepidarum curioſitatum, ut & faſtuoſos pavones caudis ſuis fucum facientes, cuneum videlicet capitis & lincos aut pyramidales ſuturas ad ſuras tibialium Zwickel in Köpffen und Strümpffen revehant, vel ut SPENERUS Theol.

Bedenck.

Bedenck. *I.* Th. *p.369.* inquit, ne parentes angelum emigrantem manumittentes, diabolum reducem accipiant, aut vana gloria & jactantia peregrinationis ſcopus exiſtat. Quod autem *Medicorum* Peregrinationes attinet, tunc quidem nonnullorum judicia obſtant, qui fundatis rationibus probant, medico *hodienum* ad *proprium* artis medicæ fructuoſæ exercendæ uſum & exercitium excurſiones ad exteros, Gallos, Britannos, Batavos, Italos, Indos &c. adeo neceſſarias non eſſe, licet inde quidem inter alia multarum curioſitatum ſarcina revehi queat: quare SENECA *Ep.104.* confitetur: *Peregrinatio non facit medicum, non oratorem, nulla ars loco diſcitur:* Huc referri merentur teſtimonia WIGANDI *de Philiatr. Germanic. Itiner. diſſ. I.* & *Guidonis* PATIN *lettr.46.* (qui poſterior Germanos *Peregrinomaniæ* inſimulat) quæ BOHNIUS *de offic. medic. dupl. Part. I. cap. 1. p. 15. ſq.* allegat, aſt qui ſimul medicis *utilem* peregrinationem declarat, inſuper ad *Hippocratis* & *Galeni* exemplum & effata provocat; quo præterea RAMAZZINI ſuffragium ſpectat *Lib. de Princip. valetud. c. 2 Opp. p. 707.* quibus dijudicationibus peregrinationum, a Medicis inſtituendarum, addimus BARTHOLINI *Lib. de Peregrinatione medica;* Senis medici cujusdam legatum vid. *A. E. L. Ann. 1735. Aug. p. 355. Guilielmi* SCOTI *Proluſiones medicas: conf. A. E. L. Suppl. Tom. I. Sect. X p. 509* LAURENBERGIUM *in Lauro Delphica.* MERCURIALEM *tr. de ratione diſcendi medicinam,* BARTHOLINUM *in Ciſta medica Loculo 24. p. 257.* RIEDLINUM *in manuductione ad ſtudium medicum,* HEURNIUM, SCHENCKIUM, CORNARIUM, GÜNTHERUM &c. Sed dum diſquiſitio de neceſſitate & utilitate *peregrinationis Medici* non *præſentis* inſtituti

tuti

tuti eſt, quamvis multa exempla probatorum & doctorum medicorum conſtent, qui nec Belgium, Britanniam, Galliam, Italiam viderunt; ideo *talem* emigrationem ac mutationem loci intelligimus, quæ *vitæ* ac *ſanitati* naturali præcipue confert, quæ ſanitatem *præſentem* confirmat, *vacillantem* ſuffulcit & roborat, langueſcentem erigit, turbatam & amiſſam redintegrare & reſtituere adjuvat, adeoque *exquiſite medica* eſt, quæ præcipue *corporis* integritatem concernit; dum contra peregrinatio medici, *animum* peregrinantium medicorum attinet, qui bonis *ſcientiis* atque *artibus* inſtrui & exornari debet, quæ poſtea ſub prudenti *applicatione* artificioſa ad corporis utilitatem dirigi & adhiberi debent.

§. IV.

Medicos Peregrinationis uſus commemorantes, prius illa *media* indicamus, quæ ad *ſalubritatem* illam acquirendam concurrunt: Ex illis itaque *Animus* hominum eminet, qui ad itinera illa ſuſcipienda & perficienda *idoneus*, *attentus*, propenſus, ac excitatus eſt; quo mediante mutationes rerum atque viciſſitudines advertuntur, conferuntur & judicantur, qui organorum *ſenſoriorum* miniſterio objecta extranea accipit, percipit, diſcernit & ad ulteriores *æſtimationes* diſponit; Animus itaque ſub peregrinationibus agilis, aſſiduus, vigilans, intentus, *contentus*, minime autem moroſus, torpidus, tœdioſus & *alienus* eſſe debet. Proinde etiam ſub peregrinatione ſanitati inſervit mutatio *Loci*, quæ variationem *aëris* quoad puritatem, raritatem, varietatem, temperiem, miſcelam & relationem ad alia corpora naturalia complectitur, ideoque uni ſubjecto præ altero magis congruus ac ſalubris depre-

hendi-

Digitized by Google

henditur, quemadmodum non quilibet *homo*, quemlibet *locum*, nec quodlibet *clima* perferre poteſt, ideo interdum ædes, plateas, ſituationes mutare, loco aut urbe emigrare, prædia certis annis temporibus adire tenetur; conf. D. D. PRÆSIDIS *diſp. de Morborum gradu differenti, pro locorum diverſitate;* huc pertinet aſſertum ZACCHIÆ *Qu. Med. Leg. Lib. V. tit. IV. qu. 5. n. 16. Si aër laudabilis poteſt peſſimus eſſe, reſpectu cujusdam individui, poterit & illaudabilis etiam eſſe ſalubris reſpectu alterius.* In Locis porro non modo aëris, climatis, temperiei, temporis, tempeſtatum, ſituationis, vicinitatis, ventorum, circumjacentium, ſylvarum, aquarum, fluminum, ſtagnorum &c. ratio habenda eſt, ſed *regiminis* & *diætæ* conditiones conciliari debent; Sic quidam homines calorem caminorum minus, fornacum magis, perferre poſſunt, & vice verſa: Imprimis non ubivis aqua ita temperata eſt, ut quilibet ſanitatem inde ſublevare poſſet; hinc nonnullorum confeſſio innoteſcit, quod hac vel illa *montana* aqua & *ſcaturigine*, *fluctuantem* & labaſcentem ſuam ſanitatem, firmaverint & melioraverint: quare inter optima alicujus *Loci bona*, dona & media naturalia *Salubris aqua* exiſtit, cujus utilitas vix maturius agnoſcitur, quam ſi unquam, aut alicubi deficit: quapropter in naturali obſervatione crebriores illi caſus occurrunt, quod ob valetudinis cauſam ſalutares tales aquæ undique conquirantur, nec pauci etiam cum ejusmodi pura & limpida aqua, nitidiſſimarum ſcaturiginum exoptatam ſanitatem ſibi comparaverint: Imprimis autem crebra, varia & multiplex *commotio* corporis, quæ ſub Peregrinatione exercetur, maximum ſub- & præſidium exhibet, quo mediante ſanitas præſens confirmatur &

Digitized by Google

vacillans atque amiſſa erigitur & reparatur, quippe quæ *ſpecies* motus corporis ob *reliquorum* congruorum *ſalutarium* adminiculorum concurſum, præ aliis *vulgatis* & quotidianis motibus corporis *majorem ſalutiferam* efficaciam promittit & præſtat: prout alioquin peregrinatio *varias* commotionum corporis *alios ſpecies* complectitur, velut ambulationes, equitationes, vecturas, navigationes &c. quæ variatio *delectans* propterea itinera magis *accepta* atque *utilia* efficit: cum viciſſim motus corporis coacte, cum tœdio, moroſitate, repugnantia ac torpore animi exercitus, *parum* utilitatis exhibet: Et quod JOEPSERUS *in manuduct. ad vitam long. Part. I. cap. 9. pag. 83* profeſſus, quod *illa optima corporis exercitatio ſit, quæ omnes corporis partes æqualiter temperanterque exercet & cum fructuoſa animi voluptate accidit*, id ad *convenientem* peregrinationem merito applicari poteſt; in quo momento ſeſe itinera, *neceſſitate* coacta, inſtituta Noth=Reiſen, cum quibus ſemper *adverſus* animi affectus conjunctus eſt, a peregrinationibus *medicis*, aut *ſanitatis* gratia ſuſceptis Geſundheits=Reiſen diſtinguunt, quæ poſteriores utplurimum ſpe, deſiderio, fiducia, bonis votis & ſimilibus gratis animi affectibus, velut comitibus atque ſociis conjunctæ ſunt: Præter ſingula hæc media, ſanitatem a peregrinatione promittentia, varia alia concurrentia *ſpecialiſſima* coincidunt, quæ *animo* æque ac *corpori* varia emolumenta promittunt, quorum tamen ſingularum uſus atque ordinatio & applicatio a *perito* medico inſtruenda ac diſponenda ſunt, quo *ſalutarem* effectum rectius promoveant; dum viciſſim aliquando minutiſſimæ circumſtantiæ ſpem falle-

re

Digitized by Google

re & deſideratum peregrinationum uſum atque effectum corrumpere & annihilare poſſunt.

§. V.

Quoniam vero non *promiſcue omnibus* ſubjectis Peregrinatio *ſalubris*, aut *medica* exiſtit, dum viciſſim *varia* eorum deprehenduntur, quibus tranquillum, ſedatum, *quietum* ac *ſolitarium* vitæ genus magis conducit, id quod D. D. PRÆSES amplifice explicavit & confirmavit *in diſſert. de Solitudinis utilitate Medica*, ideo nonnullas ſubjectorum qualitates recenſebimus, quæ *ſalutaribus* Itineribus ſuſcipiendis conveniunt: Ratione *Ætatis* nec nimis *tenella* aut infantilia, nec nimis *decrepita* & grandæva huc quadrant ſubjecta, quibus utplurimum omnis *mutatio* ſuſpecta & nociva evadit: quo varietas aëris, tempeſtatis, conſuetudinis, victus & potus, præcipue autem intenſioris commotionis corporis, quæ ſub Peregrinationibus ferme inevitabilis eſt, multum contribuit: quare communiter *ſeniores* operoſis *laboribus* & *migrationibus*, *legationibus* & expeditionibus bellicis dediti, excipiuntur; ſicut privilegia *Senum* teſtari ſolent. Quoad *Sexum fæminæ teneriores*, *ſenſibiliores* ac indulgentius educatæ ægre etiam peregrinationes perferunt, quibus alia conſuetudo, alia tellus, alia conſtitutio aëris, mutatus victus atque potus moleſtiam & offenſam creat, welche kein unſanſt Lüftgen angehen darf, quæ præterea ab *inæquali* & *aucta* commotione corporis facile alterantur, & de capitis ac ventriculi moleſtiis & cardialgiis conqueruntur, welche keinen unſanſten Tritt thun dürffen: quæ porro ad mutatum potum perquam ſenſibiles ſunt, indeque citius offenduntur, ac angentibus & urgentibus flatulentiis, colicis torſionibus,

 cardi-

cardialgiis, vomitibus & ſimilibus connexis pathematibus affliguntur, quæ denique patrios lares ac conſuetudines, ſub diverſis querimoniis extollunt, ich lobe mir mein Zimmer, Cabinet, Stuhl, Bette, commodität zu Hauß: imo adeo *imaginariæ* dantur fœminæ, quæ *nihil rectum*, utile, commodum & conveniens eſſe judicant, quam quód intra *conſuetas* ædes evenit, unde ſub peregrinatione *alvo duriori*, ſegniori inordinatiori & difficiliori laborant, quia uſitato loco ſecretiori & conſueta ſella camerali deſtitutæ ſunt, ita ut ſub peregrinatione etiam conſueta & domeſtica familiari ſella ac matula indigeant, quibus omnia *peregrina* ſordent & *infeſta* ac virulenta eſſe videntur. *Virium* reſpectum quod concernit, tunc homines *natura invalidi* aut *adverſa* valetudine enervati ac *inſigniter* debiles peregrinationibus ſe haud facile committere poſſunt, ni ſub via optimaque ſpe reverti cito teneantur ac novas domeſticas refectiones quærere debeant: generatim enim *itinera fatigant*, propterea que *vires* neceſſarias requirunt: nec ſub ſpe, fiducia & promiſſione impetrandi novi firmi ac conſtantis roboris *talia* ſubjecta ad peregrinationes adigi & impelli debent, quoniam ſucceſſus atque eventus promiſſis haud reſpondet, quin ſæpius threni illi reſonent, die Reiſe iſt mir übel bekommen: Hiſce ſubjectis annumerari debent, quæ non *prodigas* & impetuoſas, ideoque *pernicioſas* excretiones experiuntur, velut immodicos *alvi fluxus*, ob *immutatum victum* & potum, aut *colica* atrociſſima tormina, ob varias cauſas, facile ſub peregrinatione obvias, nec non immoderatas, ſubitaneas & vehementes *hæmorrhagias uterinas*, ut & ſimiles *hæmorrhoidales* profuſiones, quæ ſub paulo *intenſiori* corporis com-

commotione, ſub itineribus *inevitabili* conſecutione facile provocantur, ideoque immodico ſuo recurſu ſpem impetrandæ ſalubritatis & ſanitatis perfectioris eludunt atque fruſtrantur, quamvis *Bened.* SYLVATICUS *in Reſp. & conſult. medic. p.319.* peregrinationem in *fluxu uterino aquoſæ materiæ*, *aſt animi levandi cauſa* conſilio ſuo probaverit & commendaverit. Pertinent huc etiam ſubjecta, quæ non *valde ſuſpecta labe* viſcerum laborant, quippe quæ facile levi mutatione *diætæ*, *regiminis*, præcipue *aëris*, proinde paulo *auctiori* corporis commotione exacerbari poteſt & ſolet, velut ſunt *ulcera* occulta *cacoethea*, vel *aperta*, vel certis membranis occluſa; ſicut *calculoſi* ob multiplices rationes maxima lenitate & circumſpectione peregrinationes inſtituere, aut in caſum dare debent; hinc præcavere ſolent, ne calculos commoveant, damit ſie den Stein ſich nicht erregen: Sint præterea ſubjecta comparata animi corporisve *firmitate* prædita, nec nimis *ſenſibilia*, ne vel *ventorum*, vel *aëris*, vel *telluris*, vel connexarum aliarum qualitatum mutatione magis *offendantur*, quoniam paſſim *temporaria*, mutabilia, flexilia atque verſipellia reperiuntur, quæ varias *mutationes* naturales ægerrime perferunt, & propterea vulgo Wetterwendiſch, veränderlich wie das Aprill-Wetter, dicuntur; quæ intricato *Calendario vivo* inſtructa ſunt; *vid.* GERBEZIUS *de intricato extricato*, *Roder. a* CASTRO *de Meteor. Microcoſm.* FRANCKENAU *Satyr. med. p.173.* HELMONT. *de magic. vulner. curat.* BOYLE *nov. experim. phyſ. mechan. experim. 18.* WEGER *de nonnullorum hominum Ephemerid.* D. D. PRÆSES *in Praxi extempor. caſ. 30. p. 1131.* quo etiam nonnulli caſus calendarii *fauciatorum* referri merentur.

 §. VI.

§. VI.

Quod itaque Peregrinationes ſatis ſæpe ob inconvenientiam ſubjecti, loci, temporis, modi, morbi inſtituantur, dies, uſus & eventus docent, & itaque huc applicari queat, quod LUTHERUS de itineribus religioſis teſtatus fuit, in Erklärung und Beweiß ſeiner diſputation von der Krafft des Ablaßes, *vid. Opp. Lipſ. Part. XVII. p. 89.* dum dicit: Dieſe Wallfahrten geſchehen um vieler aber ſehr ſelten um rechtmäßiger Urſachen willen; die erſte iſt die gemeinſte, nemlich, die Neugierigkeit frembde und unbekandte Dinge zu ſehen und zu hören, welche Leichtſinnigkeit von einem Eckel und Trägheit des Gottesdienſtes, den man in ſeiner eigenen Kirchen unterläßt herrühret: Sonſt würde ein ſolcher Wallbruder, unvergleichlich beſſern Ablaß zu Hauſe finden, als an allen beſagten Orte, wann er ſie alle zuſammen nimmt. = = Die andere Urſach iſt noch erträglich, nemlich des Ablaßes wegen = = es iſt aber eben recht, daß derjenige alſo zu Narren gehabt worden, die zu Hauſe Chriſtum und den Nechſten nichts achten, daß ſie außwerts zehnfach mehr verzehren ohne Nutzen und Verdienſt: Derowegen wer zu Hauſe bliebe der würde viel beſſer, ja allein wohl thun, als wann er ſich allen Ablaß zu Jeruſalem und Rom holete: ita non pauci dum magnis ſumptibus *alibi* liberationem & remiſſionem a morbo ſ. *ſanitatem* quærunt, mortem inveniunt; quare Peregrinatio talis *medice* inſtruenda & inſtituenda erit: *Media* autem quæ ſub & *ex Itineribus* ſalubres uſus conciliare & promovere poſſunt, juxta *prædictam* annotationem varia ſunt: ex illis primo *Animi* rationem habemus: Adducimus iteratò SENECÆ effatum, *quicquid animum erigit, corpori etiam proficit;* quare non

paucis

paucis peregrinatio ſalutifera aut *medica* evadit, quoniam inde animus non exiguum oblectamentum capit: hinc homines *valetudinarii*, qui non cæteroquin moroſi, tædioſi, refractarii, aliorum conſortia fugiunt, ob conſpectum & uſum variorum hominum aliorumque objectorum multum levaminis ſub & ex itineribus ſortiuntur: ob id peregrinationes *medicæ* etiam *delicioſæ* eſſe debent, Geſundheits- und Luſt-Reiſen, quicquid itaque delectationem, beneplacitum, gaudium aliamque animi ſerenitatem & amœnitatem promovere poteſt, id cum ejusmodi itinere combinari debet, interea valetudinarii moleſtarum & *morboſarum* afflictionum quadantenus *obliviſcuntur*, ut eo facilis allevationem quandam ac ſtatus ſui infirmi emendationem experiantur. Non parum etiam ad animi erectionem confert, ſi ob peregrinationes ægri a moleſtiis, *curis, officiis* & ſollicitudinibus *domeſticis* animum abducere, ac aliis *gratis* & acceptis occupationibus dicare & applicare poſſunt, qui interea temporis ad quietam atque acceptam tranquillitatem promovetur, ut reliquæ curæ, ſanitatis uſui ac revocationi indulgentes, meliorem effectum atque utilitatem acquirant: Wann ſie ſich von ihrer Amts- und Hauß-Sorge und Beſchäfftigung loßreißen, und ſich wieder zu erholen Zeit bekommen: Quicunque propterea valetudinarii nimium morbis ſuis atque moleſtis ſenſationibus intenti, proinde anxia imaginatione & meticuloſa cura ſolliciti & inquieti ſunt, iis hæc mutatio rerum domeſticarum & recreatio animi admodum proficit: quare *Paulus de* SORBAIT *in method. med. qu. 79. p. 143.* diſſerit: *unde igitur fiat, quod quidam quieſcentes ægrotent, itinerantes vero optime valeant, bene digerant, & pingueſcant?*

reſp.

Digitized by Google

reſp. id poſſe fieri varias ob cauſas: primo quia domeſticis non torquentur curis: ſecundo quia tam laute non vivunt, tertio quia labores & vigiliæ concoquunt: quarto quia major fit animi diſtractio, ob locorum & morum varietatem: quinto perpetuæ illæ aëris mutationes non parum humores & ſpiritus perflant & expurgant. Negari tamen non poteſt, multos poſt itinera ob varia, quæ incurrunt, incommoda infirmari: quo pertinet illud effatum GALENI libello *de exercit. parv. ſphær.* inquientis: *illa mihi videntur utiliſſimæ omnium exercitationum, quæ non ſolum corpus exercere, verum etiam animum oblectare poſſunt:* & porro ubi venationis exercitium laudat, teſtatur: *adeo enim potentes ſunt, quæ in id genus exercitii contingunt, motiones animi ut multi a morbi ſæpe liberati, ea delectatione fuerint, multi rurſus ex nimia conturbatione in morbos inciderint:* quæ ſuffragia ad *jucundas* peregrinationes applicari poſſunt: Propterea etiam LENTILIUS & RIEDLINUS confitentur, quod multis ſubjectis, quæ ad *thermas* & *acidulas*, velut ad ſacram confugerant anchoram, commotio corporis, *peregrinatio*, mutatio aëris, cibi & potus, nec non grata ſocialitas plus utilitatis, quam ipſe aquarum uſus obtulerint.

§. VII.

De *differentia obſervationum* ſub Peregrinatione inſtituendarum diſſerit BESOLDUS *in diſſert. I. de educatione ſtudiis literarum*, &c. & *cap. 6. de Peregrinatione ſ. 2. p. 27. alia medicus obſervat, alia curat mercator, qui peregrinatur.* BELLONIUS *in præf.* Hiſce obſervationibus *phyſico-medicis* annumeranda venit obſervatio & indagatio *aëris* & ſpecialis ejusdem *qualitatis*, *temperiei*, ac *mutationis*, quæ ſanitati promovendæ aut deſtruendæ & offendendæ quadrat;

quadrat; quæ notitia & medico & ægro neceſſaria eſt, quo congrua & *ſalubria loca* ſeligi & commendari queant, quæ ſub itineribus ſanitatem promittere poſſunt: quare eum ob finem *mutationes* locorum & ſimul *aëris* per *medicas* peregrinationes inſtituuntur, quo purior, ſerenior, temperatior, tranquillior, conſtantior ac lenior aër in aliis locis ſpirans labefactatæ, vacillantis & læſæ ſanitatis ſtatum in certis individuis emendare adjuvet, quando hactenus *inquilinus* aër aut ad excitationem, aut ad exacerbationem & ſuſtentationem præſentis morboſæ infirmitatis & afflictionis contribuit: Communis enim obſervatio eſt, quod multi homines *certam aëris* qualitatem vel *melius*, vel *ægrius* quam alteram perferre queant; ideo interdum quidam neceſſitantur aërem & loca mutare, adeoque alicubi vires & ſanitatem inquirere: & quemadmodum non quælibet quibuslibet conveniunt, ita GALENUS *lib. 1. de tuenda ſanitate* inquit: *puriſſimum & temperatiſſimum ventum & aërem in pulmones attrahere, omnibus juxta ſalutare eſt:* nam impurus aër & ventus omni ætati adverſatur. *At vero quæ ex calore, frigore, ſiccitate, humiditateque diverſitas aëris contingit, non perinde ſe ad omnes homines habet, ſed corporibus optimo temperamento dotatis, optime temperatus aër conducit, in quibus vero aliqua exſuperans qualitas dominium habet, iis utiliſſimus aër cenſetur, qui qualitati prædominanti pari gradu adverſatur.* Quando itaque peregrinatio talem mutationem aëris *convenientem* conjunctam habere debet, ideo quoad hunc etiam reſpectum hæc migratio per diverſa loca ſalutaris exiſtit: ob id HARDERUS, ZWINGERUS, SCHEUCHZERUS, VALENTINI aliique in *Noſtal-*

D *gia*

Digitized by Google

giæ ſcrutatione inſuper etiam *adverſa* qualitatis aëris rationem ineunt & accuſant: & VERULAMIUS *in Hiſtor. Vit. & Mort. p. 518. ad artic. 5. ſeq §. 31.* teſtatur: *mutatio aëris in peregrinatione, poſtquam quis aſſueverit, bona, unde & magni peregrinatione longævi fuere:* Præterea etiam ſub itineribus nonnulli in vitæ ac ſanitatis confirmationem *diverſo* aëri *adſueſcere* diſcunt, ne ſola *domeſtica* aura fruantur, ſed *variis* aëris qualitatibus utentes, non facile ab aëris mutatione lædantur: Subinde vires magis *roborantur*, acquiſita aut ſeducta *ſenſibilitas* corrigitur & omnes reliquæ naturales qualitates & functiones ſtrenue & efficaciter magis ſuccedunt, man wird dadurch hart und ſtarck, lernet Lufft, Wind und Wetter vertragen: dum viciſſim *domeſticus* aër homines emollit ac facilius *languefacit* & ad *ægrotationes* diſponit, man hat nicht frembder Luft gewohnen lernen: *Congruam* propterea *aëris* mutationem in *febribus* plane *chronicis* nonnunquam *valde ſalutarem* prædicat SYDENHAMIUS, ubi *de febb. intermitt. cura* tractat *p. 57.* & præcipit, *neceſſarium eſſe, ut provectioris ætatis ægri eodem ipſo tempore, vel paulo antea inſignem aliquam aëris mutationem ſubeant, ſive quod potius optandum eſſet, in calidiorem aliquam regionem commigrando, ſive mutando ſaltem locum, in quo primum hoc morbo correpti ſunt:* prout in ſequentibus curatius tempus indicat, quo talis aëris mutatio ſuſcipi debeat: Et licet HIPPOCRATES *Lib. de victu acutorum §. 57. text. 1. dolores* & moleſtias teſtetur, quales itineribus adſcribi poſſunt, eapropter *non abſolute* nociva illa eſſe declarat, ſed potius reſpectu qualitatum naturalium, *aëri* ex parte tribuendarum, pro conditione *loci* & *regionis Lib. 3. de diæta §. 4. l. 2. nocturnis itineribus vim reſolven-*

ſolventem & *calefacientem* adſcribit: uti peregrinationes, uſibus *medicis* aut ſalutaribus reſpondentes, in relatione ad *idoneam aëris* qualitatem JOUBERTUS *Lib. de Peſte cap. 12. p. 291.* per *infecta loca noctu potius quam inter diu* inſtituendas eſſe præcipit; ita ut multum omnino referat in *ſalubritate* peregrinationum ordinanda, concilianda & commendanda, *aëris* etiam diſpoſitionem, relationem & qualitatem indagare atque conferre.

§. VIII.

Præter hæc media ſub & ex *Peregrinatione* ſalubritatem medicam conciliantia in diverſis ſubjectis & caſibus mutatio congrua & temperata *Diætæ* non parum auxilii confert: variis *valetudinariis* familiare eſt, ut intra privatos ac *domeſticos* parietes *parum* edant, *infirmo* etiam ac inſtabili *appetitu* præditi ſint, quid quod ſcrupuloſum ciborum ſelectum inſtituant, quando autem aliorſum migrant, tunc ob mutationem loci, conſortii, officii, curæ domeſticæ, aliorumque ſub- & objectorum non modo *meliori* appetitu inſtructos ſe eſſe ſentiunt, ſed & *avidius* & liberalius cibos ingerunt, eademque plane jam eſculenta aſſumunt, quæ *domi faſtidio* & averſatione quadam proſecuti fuerant, frembd Brod ſchmecke und gedeyhe beſſer, als das eigene: ita enim quibusdam *aliæ* ſpecies atque præparationes ciborum *magis* ad palatum ſunt, ut *facilius* ad comeſtionem diſponi & perſuaderi queant, ſubinde etiam majori *delectatione* cibum capiant; inde functio hæc naturalis *innovatur*, quæ ante hac valde *mutabilis* ac *infirma* extitit, ipſa ſubinde *crebrior corporis commotio* avidiorem & ardentiorem excitat *appetitum*; & quo magis *domi* magna cum *ſollicitudine* & inquietudine de *adverſa* ſua

valetudine cogitant, eo magis appetitus *deſtruitur* & ſupprimitur: dum viciſſim ſub itinere reliqua *animi* erectio, uti alias, ita hanc functionem excitat & reficit: imprimis autem ſub peregrinatione ſæpe contingit, ut *ſalubri aqua*, pura, limpida, levi, dulci, magnam opem acquirant, ac interdum *ſolo talis* aquæ uſu varii deſideratam ac firmam ſanitatem impetraverint; quales ſcaturigines e montibus atque ſaxis ſalientes, illæ ſunt, quibus HIPPOCR. *in Lib. de aëre, aqua & locis* multas tribuit laudes, quæ conſideratio paſſim peculiari tractatione commendata proſtat: invitat præterea peregrinatio homines, ut paulo *largius* potum excipiant, ideoque *interiora* corporis magis humectentur & diluantur, dum aliquando evenit, ut *domeſticis* conſuetudinibus indulgentes *parcius* bibant, eaque propter *morbificas* cauſas facilius generent: quodſi itaque valetudinarii multum *domi ſedentariæ* vitæ inhæreant, tunc ſucceſſive ad *deſuetudinem* bibendi & *oblivionem* ſitis ſeducuntur, quæ utraque *præjudicioſa* qualitas ſub peregrinatione facile corrigitur & emendatur, ut hoc commodum inde in ſanitatis recuperationem redundet: Singula vero hæc ſubſidia & adminicula, quæ peregrinationem *medicam* i. e. ſalutiferam reddere adjuvant, præcipua efficacia ſublevat & ſuffulcit ſolertior & frequentior uſus *commotionis corporis*, quæ ſub itineribus præterea *multiplex* eſſe ſolet: Haud quidem talia *ſubjecta* itineribus committenda ſunt, quæ vel ob nimiam *infirmitatem* & morbi *gravitatem* in lectis curatius, conſtantius & diutius detineri, nec quæ ſub peregrinatione multis molliuſculis plumeis culcitris involvi & implicari debent, quæ motibus hiſce ſubeundis inidonea ſunt; *tales* rectius itineribus ſuſcipiendis quadrant

vale-

Digitized by Google

valetudinarii, qui aliquali adhuc *orthoſtadia* gaudent: ob id *illa* corporis commotio, quæ *peregrinando* committitur, diverſa grata mutatione, *vectura* imprimis & *ambulatione*, nec non *equitatione* interdum, qualibet autem moderata, varios *ſalubres* promittit effectus; & quemadmodum tales motus variis *oblectamentis* ſociantur, inſuper non ad moleſtam ac tædioſam enervationem ac ominoſum virium diſpendium urgentur, ſed placido gradu, accepto intervallo, aliorumque jucundorum ſubſidiorum connubio exercentur, ea propter corpori afflicto & *morboſo* majorem largiuntur opitulationem: ſub illo enim motuum exercitio *langueſcentes* vires magis eriguntur, confirmantur & *roborantur*, ut cauſa morbifica eo melius, certius & citius ſubjugari queat: ſub hoc leni præterea *roboris* naturalis *accremento*, *ſe & excretoriæ* functiones liberius & liberalius ſuccedunt, *appetitus* augeſcit, *ſomnus* magis *æqualis*, conſtans & ſufficiens redditur, & ita naturali libero ac ſecuro modo priſtinus *morboſi* ſtatus valor infringitur, ſanitasque absque operoſo, ſpecioſo, copioſo & *artificioſo medicaminum* apparatu reſtituitur, proinde autem ſatis ſæpe morbus *è fundamento* tollitur & aufertur. Nec tamen propterea *valetudinarii* homines *peregrinationes* perhorreſcere atque *fugere* debent, ſi *una* & *altera vice*, uno aut altero *die*, commotio illa *expectatum* & exoptatum effectum minus præſtitit, quoniam etiam cum hoc medio, ſalubritatem naturalem acquirendi, *repetitio* juvat, ideoque prudens medicus adminiculum illud ad *medicam* efficaciam congruis ſuis conſiliis promovere debet.

§. IX.

In compendio adhuc *nonnullos morbos* & *morboſas*

Digitized by Google

inſultus e multis adducemus, quibus Peregrinationes *ſalutares* aut *medicæ* evadunt: ex illis primatum tenent illi, qui a *morbifica* & inquieta ſanguinis *plenitudine* ortum habent, quippe quam cauſam prædicta *media* ſanitatis eximie *variis* modis *corrigunt*, dum *multiplex* motus corporis partim *ſuperfluam* & nimiam ejus copiam ſucceſſiva efficaci *reſolutione imminuit*, partim *intimiori* permixtione ad *æqualem temperiem* ac puritatem promovet, partim *reliquam* copiam & maſſam ſanguinis magis *attenuat* & æqualiter per univerſam corporis diſtantiam *diſtribuit*, inde varii *præternaturales* alterationes avertuntur & emendantur: ſubinde autem varia *excretoria*, imprimis *cutis pori* aperiuntur & *permeabiliores* redduntur, hinc ſub *itineribus* neceſſaria & ſufficiens *tranſpiratio reſtituitur*, *difficilior* ſudatio allevatur & *promovetur*, *interiora* corporis & ſimul ipſa *maſſa* ſanguinea *liberaliori* fluidorum & *diluentium* ingeſtione uberius *humectantur*, indeque multa alia *commoda* naturali plane, leni ac *placido*, proinde autem admodum *congruo* modo invitantur, quæ quo minus coacta, ſcrupuloſa, artificioſa ac ingenioſa ratione provocantur, eo magis *viribus*, ordinibus & uſibus *naturalibus* atque *ſpontaneis* convenientia & ſalubria exiſtunt: Ad hæc *congrua* peregrinatio plurimis ferme *Congeſtionibus* & multis *ſtagnationibus* humorum, inde etiam pendentibus diverſis *tumoribus*, perquam utilis & *ſalubris* evadit: Seorſim autem non pauci crebras *cephalalgias*, *vertiginoſas* moleſtias, *ophthalmicas* afflictiones, *auditus* gravitatem ac miros Suſurrus, oppreſſiones *pectoris*, gravativas moleſtias & oppletorias diſtenſiones *hypochondriorum*, tumores *œdematoſos* artuum, periodicos *ardores* ventriculi, *dyſu-*

Digitized by Google

dyſurias a *congeſtione* ſanguinea natas & adhuc plures alios *connexos* ſimilesve affectus ſub & ex peregrinationibus *plus*, quam ab ullo *alio* antea ſollicite parato, mutato & aucto *medicamine* cum eximio levamine amiſerant, cujus ſalutaris ſucceſſus & eventus *multa* ſpecimina & *teſtimonia*, ſi ratio inſtituti & temporis concederet, producere poſſemus: unicum è numeroſis allegaſſe ſuffecerit: vir quidam a Patre admodum hypochondriaco & vertiginoſo genitus, jure *hæreditatis* eximium Vertiginis gradum obtinuit, quo per quindecim annos ita afflictus fuerat, ut *nullo* die ab hoc affectu liber extiterit, nec *varia* remedia *quicquam* levaminis obtulerint; quoniam autem ſors contigit, ut officiis Perſonarum regio & principali fulgore coruſcantium variis peregrinationibus inſervire debuerit, præterea autem iter quoddam per plusquam centum milliaria ſuſceperit atque peregerit, talem inde capeſſivit fructum, ut ab *hæreditaria* moleſtiſſimaque ſua vertigine *plurimum* liberatus, & per Dei bonitatem, parum amplius illam expertus fuerit; Peculiarem etiam caſum recenſet *Benedict.* SYLVATICUS *in Conſ. p. 276.* de ſtagnatione humorum & *tumore in genitalibus*, ad quem diſcutiendum præter alia etiam *peregrinationem* commendat. Cum ejusmodi Congeſtionibus proximiorem ſæpe *nexum* habent & *Rheumatismi* & *Eryſipelaceæ* afflictiones, quæ variis ſubjectis *habituales* & *recurrentes* aliquando redduntur, quibus quoad *futuram* & novam invaſionem avertendis & præſervandis moderata & *conveniens* peregrinatio multis caſibus atque modis proficua obſervatur: Idem etiam valet de *diverſis ſpaſticis* invaſionibus & cruciatibus, qui pro circumſtantiarum & *ſubjectorum* conditione, nunc *cu-*

rato-

ratoriam,modo *præſervatoriam* utilitatem e peregrinatione capiunt: Et quemadmodum generice delectatio animi, concoctionis promotio, evacuationum ſublevatio, humorum æqualis diſtributio, crebra & congrua corporis commotio aut exercitatio &c. eximium ſpasmorum linimentum ſunt, ita ſingula hæc media conjunctim & ſeorſim ſub peregrinatione ſpaſticis affectibus magnum levamem & promittunt & offerunt; teſtimonio imprimis *podagricorum*, qui ſæpe *ſub* ejusmodi migrationibus ab hiſce doloribus *immunes* degunt, quando autem *mobilem* hanc & mutabilem vitam cum *ſedata* & otioſa commutant, denuo *priſtinis* cruciatibus inſultantur: ſimile ſolatium & *arthritici* & *iſchiadici* non raro ex itineribus ſperare & impetrare ſolent.

§. X.

Quantam porro Peregrinatio *rite* inſtructa ad *promotionem ſalutarium Hæmorrhagiarum*, vel *prima* vice enitentium, vel *congruis* temporibus, aut plane *periodis* recurrentium, conducat, quotidiana edocet experientia, ita ut ad hoc medium, quando *alia* auxilia ſufficientem & perfectam opem *denegant*, velut certiſſimam *ſalutiferam* confugiant anchoram: imprimis autem hæc ſpecies *motus* corporis ad *Menſium* perruptionem & ſufficientem fluxionem mirabilem utilitatem conciliat, dum præter curam *mentis*, quæ in meticuloſis & ſenſibilibus fœminis ob *adverſam* valetudinem valde abjecta & *afflicta* eſt, ſubinde corpus diverſis convenientibus effectibus atque modis ad *faciliorem* Menſium *perruptionem* præparat, ut *generica* corporis *concuſſatoria* commotione, *ſanguinis* intenſiori diſtributione & circulatione, viarum ſe- & excretoriarum melio-

Digitized by Google

meliori apertione, ſpeciatim autem auctiori *uteri* actuatione & fortiori ſanguinis affluxu & progreſſu ad & per illum, ſalutaris ille fluxus adjuvetur, invitetur & facilitetur: quid *motus corporis* ſub itinere, *una cum aëris mutatione*, cuidam *in menſium defectu* contulerit, ſingulari obſervatione ſub *tit. iter menſes movens* RIEDLINUS *Lin. Medic. An. 3. Jul. obſ. 22. p. 480.* comprobavit; in qua relatione teſtimonio manifeſto confirmatur, *idem* remedium *plus una* vice *eundem* ſalutarem obtuliſſe effectum; quare eandem hiſtoriam hoc epiphomemate author ille obſignat: *Sicuti vero hæc ſufficienter teſtantur, quantum huic iter profuerit, ita nullus dubito, quin & apud alias vel iter inſtitutum, vel ſimilis motus, non neglectis tamen aliis convenientibus remediis, in movendis menſibus haud parum conferre poſſint:* Eximiam porro vim provocandi quando accedunt & *imminent*, & promovendi, quando *difficulter* incedunt *Hæmorrhoides*, habet Peregrinatio, aut *Vectura*, aut *equitatione* inſtituta & continuata: utraque commotio *proximius* ſingulari efficacia *vias* & *vicinitates* hæmorrhoidales afficit, ut tanto citius e *ſedalibus* locis ſanguis perrumpat: nullum ſane certius, conſtantius, efficacius & ſecurius reperitur ſub- & præſidium, quod *Hæmorrhoidum revocationi* & *promotioni* congruit & proficit: Quemadmodum enim communiter *generatim motus* corporis ad Hæmorrhoidum *facilem* & liberum ſucceſſum laudatur, ita Peregrinatione exercitatum corpus ob *concurſum* variorum *aliorum* adminiculorum, multa emolumenta capit, teſte MERCURIALI *Tom. I. conſ. 29.* proximiores enim *locorum* hæmorrhoidalium eæque moderatæ *concuſſiones*, quæ *ſub* itineribus contingunt, ultimam *perruptio-*

ruptionem venarum, ſanguine jam *tumentium*, adjuvant & accelerant, & dum iidem motus *alvinam* excretionem provocant & promovent, eo certius & citius etiam Hæmorrhoidum ſucceſſum invitant & alliciunt. Viciſſim vero ex oppoſito motus corporis & *peregrinatio probibetur*, quando aut *Menſes*, aut *Hæmorrhoides prodige*, impetuoſe & immodice ſuccedunt, ubi rectius & animi & corporis quies injungitur, quo profluvium illud facilius ſubſiſtat, *conf.* RIEDLINUS *Lin. Med. An.* 2. *Junio obſ.* 11. *p.* 273. Nec deſunt conſilia, quibus peregrinationes ad *Hæmoptyſeos* curam laudantur, ne videlicet hæc iterum recurrat, & tandem funeſte decurrat: in quo caſu autem exquiſito *moderamine* itinera admitti & ſuſcipi debent, quo congeſtiones a *pectore* avertantur & diſcutiantur, *ordinariæ* evacuationes revocentur & promoveantur, convenientior *aura* ſeligatur & adhibeatur, *aquæ purioris* & limpidioris uſus concilietur, jucunda *ſocialitas*, ne aliæ morales afflictiones animum & corpus turbent atque offendant, ſubſtituatur, & ita ſingula illa media conferantur, quæ legitimæ illius curæ reſpondent: dum contra non deſunt exempla atque teſtimonia, quibus probari poteſt, quod *paulo* durior, intenſior & incurioſior *peregrinatio* inſultum *hæmoptyſeos* excitaverit, ſicut nonnulli *juvenes*, ab *improvida* peregrinatione *reduces*, in eandem ominoſam Hæmorrhagiam inciderunt: De reliquo itinera magis ad *Hæmorrhagias promovendas*, quam evitandas quadrant.

§. XI.

Præter hoſce morboſos ſtatus Peregrinatio *congrua* nonnullis *chronicis* affectibus medicam opem promittit, inter

Digitized by Google

inter hoſce autem *Phthiſis* peculiarem attentionem meretur: SYDENHAMIUM varii ſequuntur medici, qui ægris *leviori* phthiſeos gradu affectis, hoc medicum auxilium commendant: DOLÆUS *in Encyclop. medic. Lib. 2. de morb. thorac. cap. 6. de phthiſi p. 169.* inquit: *peregrinationem ad exteros ad mutandum aërem & cibum ſuademus; hoc enim modo tres ab hoc morbo (videlicet phthiſi) immunes factos novimus; quod & commendat Sydenham:* ſimile teſtimonium perhibet RIEDLINUS *l. c. An. 3.* inquiens, *ſolo etiam motu mediante mirum quantum phthiſicis conſuli, anglorum ſcripta teſtantur:* ſollicite enim illa *cautela* obſervanda erit, ne phthiſicus ille affectus *profundiores* ac firmiores fecerit radices, neve *majores* acquiſiverit *progreſſus*, alias *contraria* nobis conſtant exempla, dum vel ſub itinere ægri reſiduum vitæ amiſerunt, vel ſine ulla mora iterum *revehi* & reportari debuerant: Præterea itinera *medicam* etiam virtutem habent, quando varia viſcera *mediocri obſtructione* laborant, præcipue ſi *hepatis* & *lienis* infarctus, *glandularum* meſenterii indurationes, *uteri* & *genitalium* ſcirrhi fundamenta ſternunt & moleſtant, in quibus *intricatis* affectibus hactenus deprædicatum adminiculum *inſignem* utilitatem medicam *aperitivam* & *diſcutientem* pollicetur & actu etiam præſtat: ideo SYDENHAMIUS *tr. de Podagra p. 473.* in *chronicis* imprimis morbis peregrinationes verſus *Auſtrum* proficuas eſſe indicat & explicat, quoniam auſtralis aëris conſtitutio, quippe *calidior* & purior, juſto uſu humorum *fluiditatem*, *ſudoris* ſucceſſum, *reſolutiones* ſtagnationum ſublevat & promovet. Eximiam porro utilitatem Peregrinationes in affectu *hypochondriaco* & *hyſterico* habent, in quo tam *per ſe*, quam *mediantibus*

Digitized by Google

tibus aliis congruis auxiliis magnam *opem* afferunt; dum morbum talem *rebellem* & *obſtinatum* funditus extirpare adjuvant, ita ut *plus* proficiant, quam ſingula *reliqua* medicamina: & ſi ad hoſce affectus hodienum aquæ ita dictæ *minerales* aut *ſoteria* magnis extolluntur laudibus, hæ tamen nunquam *comparate* deſideratam conciliabunt opem, niſi vel perfecta *peregrinatio*, aut huic *ſubordinata congrua alia* corporis commotio & exercitatio inſtituatur: ita ut talibus medicis peregrinationibus & migrationibus ad ejusmodi fontes ſoterios Medicinische Wallfahrten, *multum* adſcribi mereatur, ſi ſingulare præſidium & auxilium ab earum aquarum uſu expectatur: quemadmodum viciſſim non raro aut *ſolus*, aut *præcipuus* uſus itinerum hoc malum radicitus evellit, ut ſæpe *hypochondriaci* emigrent, *ſani* autem revertantur, modo *incongruis* ingeſtis apud exteras provincias huic ſontico morbo nullum ſuggerant pabulum: quare *Bened.* SYLVATICUS *Conſil.* & *Reſponſ. medic. p* 305. in *hyſtericis* pathematibus *convenientes* tales emigrationes commendat: Et quemadmodum cum hypochondriaco affectu *Melancholica* mentis perturbatio facile & ſæpe *concurrit*, ita huic animi corporisve morbo peregrinatio valde & frequenter variis multisque perinde modis atque effectibus proficua redditur: *conf. A. E. L. Ann.* 1709. *Febr. p.* 75. etenim præter mutationem *domeſticæ* vitæ & recordationis *priſtinæ* quotidianæ calamitatis, etiam aſſidua & efficax corporis *commotio*, *animi* erectio, cum *aliis* converſatio & confabulatio, *moleſtiarum* & paſſionum oblivio, *aëris*, *cibi* & *potus*, ut & *loci* immutatio multum ad hujus mali *ſedationem*, mitigationem & curationem confert: quare *Bened.* SYLVATICUS *l. c. p.* 46.

pere-

Digitized by Google

peregrinationes melancholicis utiles declarat, & *p. 75.* de melancholici cura inquit: hoc uno obſervato, *quod peregrinationes & amicorum conſuetudo illi ſemper uſui* fuerint, & *p. 342. 375. ac interim peregrinationi & ſodalitio det operam, hinc enim maximum levamen percipiet:* Proinde etiam talia itinera *alias mentis* confuſiones & imbecillitates, aut *falſas* imaginationes aliquoties corrigunt, ut ſub conſortio *jucundo* cum aliis hominibus & mutata occupatione cum aliis iisque *gratis* negotiis *corruptarum* idearum *obliviſcantur*, ſicut idem SYLVATICUS *p. 125.* peregrinationes *ad falſam imaginationem corrigendam & mentem ob objecto adverſo divertendam* laudat: & ita HARDERUS & SCHEUCHZERUS ad *Noſtalgiam* demulcendam & leniendam *jucundas* peregrinationes, ut ſuperius notatum, approbant & præcipiunt. Quando etiam contingit, ut nonnulli homines ob *Sudorum* liberaliorum *ſuppreſſionem* adverſam ſibi contrahant valetudinem, ſive jam illi Sudores fuerint aut *annui* & quaſi *critici*, ſive *quotidiani*, tunc *alia* media vix *tantam* afferent opem, quam *peregrinatio* congrua exhibet, quæ iterum *pleniorem* & faciliorem *reditum* & tranſitum humorum per *peripheriam* corporis revocat, *poros* cutis *recludit* & ſudoris *iteratum* ſucceſſum promovet. Tandem itinera *illis* etiam *non leve* ſubminiſtrant auxilium, qui *ſegniori*, duriori, difficiliori & inconſtantiori *excretione alvi* & *urinæ* laborant, unde præter valde moleſtam *flatulentiam* varia alia experiuntur incommoda, quæ plurima ſub & ex *bene diſpoſita* peregrinatione *ſecure* & efficaciter mitigantur: exemplum memorabile in B. LUTHERO deprehendimus, qui Schmalcaldiæ pertinaci laboravit Iſchuria, inde autem mor-

ti proximior Wittebergam rediens, ſub hac peregrinatione ſaluberrimam urinæ revocationem obtinuit.

§. XII.

Poſteaquam *nonnulla morboſarum* afflictionum ſpecimina indicavimus, quibus Peregrinationes *medicam* opitulationem largiri ſolent, ita quidem e *ſpecialiſſima* obſervatione varii alii caſus annecti poſſent, quibus illarum utilitates ad *polypoſa* in & accrementa, ad diverſa rebellia *ulcera*, ad *ariduras*, *ſpasmos* ſpecialiſſimos, contracturas, peculiares *tumores*, *dolores* clandeſtinos, *ſterilitatem*, *aſthmata*, nimiam *corpulentiam*, *tabem*, *atrophiam*, *ſcorbuticam* infectionem, ſcabiem diuturnam, certos affectus *paralyticos* &c. prædicari & probari poſſent; aſt dum *fundamenta* in hac annotatione practica ſufficienti deductione indicavimus, reliquam applicationem & conciliationem aliorum induſtriæ relinquimus, & tantum coronidis loco addimus, quod tribus verbis ſuperius monuimus, itinera non promiſcue inſtituenda, ſed pro ratione *ſubjectorum*, *morborum*, *temporum*, *modorum*, *locorum*, *graduum &c.* exacte *ordinanda* & dirigenda eſſe. Ideo ad medici *periti* officium ſpectat, ne *præcoci* conſilio ægros proſequatur & in alienam terram *releget*, ſub reſpectu illo wenn wir der Krancken haben ſatt ꝛc. ſed ut valetudinarios ad ſuſcipiendas peregrinationes *animo* atque *corpore* condigne præparet, omnia illa *obſtacula* & offendicula removeat, quæ ullam *anxiam* atque ſollicitam curam in animis eorum excitare & ſuſtentare poſſunt; imprimis autem *collecta* impuritates e *primis* viis aptis *lenientibus* & *laxantibus* educi debent, *ventriculus* proinde & *inteſtina* convenienter roboranda ſunt; præterea talia ordinentur, quæ *virium* conſervationi & repara-

Digitized by Google

parationi inſerviunt, nec non quæ ſuſpectis *obſtructionibus* reſiſtunt, ac neceſſariam atque ſucceſſivam partium apertionem promovent; ratio habenda eſt præſentis forſitan & *urgentis* ſtatus *plethorici*, ne exacerbetur & ad *ſiniſtros* effectus ſub itineribus concurrentes *commoveatur*, quare *modica* ſubtractione artificiali prius imminuatur, quia ſub peregrinatione ille ulterius minoratur & attenuatoria commotione reſolvitur; uberior contra & *largior* illius depletio vires magis afficit, & valetudinarios enervat, ut ad peregrinationes ſubeundas minus diſpoſiti eſſe appareant. Si quæ etiam alia *individualia* impedimenta occurrunt, tunc illis pariter congrue *abigendis* operam det medicus. *Sub* peregrinatione autem nec *ſemper* remediis uti, nec nunquam non ab eorum uſu abſolute abſtinere convenit, ſed pro conditione ſubjectorum uſus illorum rite combinandus eſt. Nec tamen *nimium* ſub *peregrino* loco medicamentis ſe mancipare conſultum eſt, ſed potius *ab illis* mediis, quæ *peregrinatio* ſuppeditat aliquam opem expectare confert: ob id nec animus, nec corpus *continua* pharmacorum ingeſtione moleſtari debent, quoniam nihil interrupta medicamentorum uſurpatio ſemper ægrotationis *recordationem* innovat, quæ tamen ſub itineribus quadantenus *deponenda* & cum oblivione aliquali *prægreſſi* afflicti ſtatus immutanda eſt: Quodſi autem *maxime neceſſaria* remedia conjungi & interdum adhiberi debeant, tunc *generatim* conveniunt *pilulæ balſamicæ*, quæ leniter excretionem *alvinam* promovent, *viſcera* roborant, *vias* aperiunt, humores *mobiles* reddunt & *æqualem* eorum motum, tranſitum ac progreſſum facilitant; ſi quidam valetudinarii pilularum uſum averſantur, tunc utantur

tur

Digitized by Google

tur *paſſulis laxativis*, aut infuſo *rhabarbarino*, aut *Sale* quodam *Laxativo*. Interdum uſurpetur *Tinctura Stomachica* ex Eſſ. helenii c. b. cent. min. bacc. juniper. gentian. rubr. C. aurant. recent. Tinctura tartari & ſpiritu nitri dulci parata: vel ſi ad manus fuerit Elixirium Stomachicum ex aquis congruis deſtillatis, extractis reſolventibus & roborantibus, liquore nitri fixo, oleo Stomachico deſtillato &c. compoſitum, id adhibeatur: nonnunquam interponatur pulvis aut temperans, aut abſorbens, aut digeſtivus, aut antiſpasmodicus, quo motus incongrui mitigentur, humores crudi reſolvantur, impuri corrigantur, & urinæ atque alvi excretio ſublevetur & invitetur. Si tandem *diæta conveniens* ordinatur & conjungitur, tunc eo certius ac facilius evadet *Peregrinatio Medica*, de qua præſenti deductione hactenus egiſſe & inſtituto noſtro ſatisfeciſſe ſuffecerit. Quod ſupereſt Summo eoque optimo rerum noſtrarum Moderatori pro cœleſti auxilio, in præſenti labore præſtito, devotiſſimas reddimus grates, inſuper etiam humillimis flagitamus precibus, quo exiguos noſtros labores divina comitetur benedictione, eosdemque ſalutaris ſemper comitetur ſucceſſus atque

FINIS.

Digitized by Google

Da Freund! auch meine treue Pflicht
Die Deinen muntern Lauf begleitet
Als Dich Hygäens helles Licht
Durch ihr geſundes Reich begleitet,
Begleitet Dich mit Luſt und Wünſchen zu den Stufen,
Wohin Dich Billigkeit und Werth und Ehre rufen.
Sie ſelbſt empfängt Dich nach dem Schweiß
Die Göttin der geſunden Künſte
Und reicht den Purpur Deinen Fleiß
Zum wohl erworbenen Gewinſte.
Sie öfnet ihren Mund. Ihr regen Haufen ſchweiget,
Hört ehrerbietig zu, wovon die Rede zeuget.
Nur der wird von mir Sohn genennt
Der die verborgnen Heimlichkeiten
Der Mutter aller Dinge kennt.
Und der des Cörpers äußre Seiten
So wie den innern Bau ſcharfſichtig durchgeſpührt
Und weiß wie die Natur darin ſo klug regiert.
Der ieder Kranckheit Quell entdeckt
Und deſſen Einſicht nicht verborgen,
Was oft die Hinderung erweckt
Wenn die Natur mit ſcharfen Sorgen
Das eingeſogne Gift ſucht hitzig fort zu treiben
Und ihr zur Hülfe auch weiß Mittel vorzuſchreiben.
Mein Sohn! dis ſuchte nur Dein Fleiß,
Du weiſt wie der Natur zu dienen
Drum iſt zum wohlverdienten Preiß
Dein Ruhm ſo wie Dein Glück erſchienen
Sie ſegnet Dich, und ſchweigt. Man jauchzet voller Freuden
Dein wohlverdientes Glück ſoll Freund, nie von Dir ſcheiden.

Mit dieſem wenigen wünſchet dem Herrn Candidato
Glück deſſen ergebenſter Freund und Diener

Timotheus Juſt Lange, Oppon.
Med. Cand. Halenſis.

Digitized by Google

Und ſo verliehr ich denn; und wen? dich werthen Freund,
Ja gar, ich wünſche Dir noch Glück zu Deiner Reiſe,
Der Schmerz verbiethet mir, daß ihn die Feder weiſe,
Weil wie uns mehr kein Orth, ſo ihn kein Blath vereint.
Wie offt gedenk ich nicht zwiefacher Arth vom Fleiß,
Durch eine haſt Du mir, Dich als ein Freund bewähret,
So wie die andere faſt Buch und Dich verzehret,
Worin ich neben Dir kein gleiches Muſter weiß.
Hygea hat deshalb nicht länger angeſtanden,
Der längſt verdiente Preiß ziehrt Dich, mein Eichenfeld!
Da ſie dem Würdigſten die Crone zu geſtelt.
Mit der ſie und das Glück jüngſt ihre Macht verbanden.
Der Himmel ſchencke dann, was Du durch ſeinen Seegen,
Den Krancken wiedergiebſt, auch Dir in Uberfluß,
Mir, der ich Dein Geſicht auf ewig darben muß,
Wird Dein Gedanke ſchon, von mir das Herze regen.

Hiemit empfiehlt ſich zum geneigten Andencken des Hrn.
Doctorandi aufrichtiger und verpflichteter Freund

Michael Gottlieb Theis,
von Heermannſtadt aus Siebenbürgen M. S. Oppon.

Sic juvat egregrias didiciſſe ſideliter *artes*
Si mox accedat ſummo *Honoris* apex
Præmia Theiologos, Juris quoque rite *peritos*
Ornant, & *medicos* optimus ornat *honor*.
Exemplo nobis EICHFELDIUS optima quæque;
De *Studio Medico* ſedulitate tulit.
Hinc IPSUM decorat *medicorum* nobilis *Ordo*
Præmia ſic vera *ſedulitatis* habet
Det Deus, ut multis multas per *pharmaca* fructus
Afferat, & ſemper continuetur *Honos!*

hæc in honorem Prænobiliſſimi Dn. Candidati,
Amici æſtumatiſſimi appoſuit

H. Kipper,
Veſal. Cliv. Med. C. Oppon.

Kömmt

Kömmt der Späthling noch zu rechte
Den Dir Pflicht, und Liebe ſchickt?
Der ſich mehr um Dich geſchmückt,
Wenn ſein Putz Dir Anſehn brächte:
Doch, Dich täuſcht die beſte Schmincke,
Deine Augen, ſo die Nacht,
Stets auf Löwen-Arth verbracht,
Tadlen ſie mit jedem Wincke.
Drum muß jetzt Dein Ehren-Preiß,
Den Du ſtets mit Schweiß begoſſen,
Weil er hier ſein Wachsthum weiß;
Um Dein Haupt zuſammen ſproſſen.
Brauche dann, mein Eichenfeld!
Würd' und Huth; mit GOtt Dein Glücke:
Laß uns eine alte Welt,
Mein Gedencken nicht zurücke.

Dem gütigem Andencken ſeines beſonders werthen Freundes, empfohle ſich hiedurch, des Hrn. Doctorandi aufrichtiger Freund und Diener

Carl Friederich Wernich,

aus Writzen an der Oder beider Rechte Befliſſener.

So recht! geprüfter ächter Freund, ſo eilſt Du endlich zu dem Ziele
Das ſich Dein Geiſt längſt vorgeſteckt. Das Ziel wornach zwar ihrer viele,
Mit anfans-heißem Triebe rennen, doch weil ſie Staub und Arbeit fliehn,
Kurz nach dem Anfang ſchläfrig werden, und ihren Fuß zurücke ziehn.
Der Ausgang zeugt, daß Deine Bruſt kein ſchläfrig Weſen eingenommen,
So, daß Du unter Luſt und Fleiß, dahin wo Du gedacht, gekommen.
Nun zeige auch dem Vaterlande die Stärcke Deiner Wiſſenſchaft,

Und

Und brauche mit erwünſchten Seegen der Arzeneyen Wunder-Kraft.
Mein Geiſt ſieht in Gedancken ſchon das Dir erbetne Wohlſeyn blühen.
Dein Unternehmen müſſe Glück, Dein Wandel Seegen nach ſich ziehen.
Ich miſſe Dich! da Schickſals-Wincken den Freundſchafts Umgang unterbricht,
Und ob wir uns je wieder ſehen, weiſt Du und ich jetzt ſelber nicht.

Hiemit wolte ſeinem aufrichtigem Freunde ſeinen ſchuldigen Glückwunſch bey erlangter Doctor-Würde ablegen

Ludewig Friderich Titſcher,

der Gottesgelahrheit Befliſſener aus der Mittelmarck.

SIc abitum meditans a muſis, DVLCIS AMICE,
In medica ſummos arte capis titulos.
Vocibus hos laetis toto TIBI pectore grator:
Dum carpis ſtudiis praemia digna TVIS,
Ex quo TE noui, vero coniunctus amore,
Vna mihi TEcum mensque domusque fuit.
O ſi nunc etiam comitem me iungere fas ſit!
Verum qua corpus fata maligna vetant.
Abſens interea memori TE corde tenebo,
Corpora ſi diſtant, pectora iuncta manent.
Diſcedas felix, NVMEN TVA coepta ſecundet,
Aurea ſit praxis, perge fauere, Vale!

Hocce animi deuincti teſtimonium adiecit, ſuauiſſimo contubernali ſuo dignitatem Doctoralem capeſſenti gratulaturus

Fridericus Henricus Noltenius,

Gardeleg. S. S. Theol. Stud.

Digitized by Google

Digitized by Google